

Sucha Beskidzka, dnia 19 marca 2025 r.

**Informacja dla Komisji Rozwoju Gospodarczego i Finansów
Rady Miasta Sucha Beskidzka**

Gminny program opieki nad zabytkami miasta Sucha Beskidzka na lata 2025-2028

1. Podstawy prawne opracowania programu

Zgodnie z art. 22 ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292 tekst jednolity) burmistrz prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu miasta. Karty zawierają informacje o obiekcie m.in. data budowy, materiał z jakiego został wykonany, opis stanu zachowania obiektu i postulaty w zakresie jego konserwacji, adres jego usytuowania, nr działki ewidencyjnej na której znajduje się obiekt, a także zdjęcie zabytku. W latach 2023 i 2024 Politechnika Krakowska sporządziła nowe karty adresowe zabytków, a zaktualizowana ewidencja uzyskała pozytywną opinię Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Krakowie.

Na bazie gminnej ewidencji zabytków, burmistrz zobowiązany jest do sporządzania na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami. Politechnika Krakowska w grudniu 2024 r. opracowała „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Sucha Beskidzka na lata 2025-2028”, a Małopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Krakowie w styczniu br. pozytywnie zaopiniował ww. dokument. Program opieki nad zabytkami winien zostać przyjęty uchwałą Rady Miasta Sucha Beskidzka (art. 87 ust. 3 ww. ustawy).

2. Cele programu opieki nad zabytkami

Celem opracowania programu opieki nad zabytkami jest zidentyfikowanie najbardziej wartościowych obiektów i zespołów zabytkowych, a także stworzenie kompleksowego planu działań na rzecz ochrony, zachowania i wykorzystania dziedzictwa kulturowego na poziomie lokalnym. Jest również dokumentem strategicznym, który umożliwia skuteczne zarządzanie zasobami zabytkowymi i krajobrazem kulturowym w gminie. Pozwala na określenie jego potencjału, zagrożeń oraz ma na celu wskazania kierunków ochrony dziedzictwa kulturowego gminy, sposoby jego upowszechniania i promowania jak również wskazuje na mechanizmy finansowania obiektów zabytkowych. Skierowany jest również do lokalnej

społeczności w tym do właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych, środowiska badawczego i naukowego, miejscowych organizacji oraz osób zainteresowanych kulturą i dziedzictwem kulturowym.

3. Zakres opracowania

W dokumencie wskazano podstawy prawne opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami, jak również uwarunkowania ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce, które wynikają z dokumentów strategicznych uwzględniające w swoich zapisach uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego. Dokonano analizy najważniejszych dokumentów dotyczących strategii i celów zarówno polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, jak i województwa oraz powiatu.

Opracowanie zawiera także analizę dokumentów strategicznych i planistycznych gminy, w kontekście przyjętych założeń, w celu określenia sposobu ochrony dziedzictwa kulturowego. Scharakteryzowano obecny zasób i stan dziedzictwa materialnego gminy z uwzględnieniem zaktualizowanych danych dotyczących obiektów oraz obszarów objętych ochroną konserwatorską (obiekty wpisane do rejestru zabytków znajdujące się na terenie gminy Sucha Beskidzka) oraz obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Opisano również zabytkowy zasób mający najwyższe wartości historyczne i kulturowe dla gminy (m.in. zamek, kościoły, cmentarz, karczma), jak również zabytki, które odgrywają ważną rolę w krajobrazie miasta (kapliczki i figury oraz drewniana zabudowa mieszkaniowa).

W programie dokonano oceny stanu dziedzictwa kulturowego gminy Sucha Beskidzka, a także analizy szans i zagrożeń oraz uwarunkowań jego ochrony. Opracowana analiza SWOT przedstawia się w następujący sposób:

GMINA SUCHA BESKIEDZKA – ANALIZA SWOT	
SILNE STRONY	SŁABE STRONY
• zabytki wysokiej rangi (zamek; karczma „Rzym”);	• niewykorzystane zasoby dziedzictwa kulturowego (zły stan techniczny części obiektów zabytkowych o wartości architektonicznej i historycznej);
• dobrze zachowane krajobrazy kulturowe (zespołu zamkowego; historycznego centrum miasta; zespołu kościelnego (poklasztornego)	• niezadawalające środki finansowe na prowadzenie prac konserwatorskich i restauratorskich w obiektach zabytkowych;

p.w. Nawiedzenia Najświętszej Marii Panny, d. Kanoników Laterańskich; przemysłowy związany z dawnymi Kuźnicami Suskimi; podmiejski; małej architektury sakralnej; rolniczy oraz wiejski);	
• stosunkowo bogaty zasób zabytków, w tym wpisanych do rejestru zabytków województwa małopolskiego (16 pozycji);	• niewielka liczba właścicieli prywatnych, którzy przeprowadzają w sposób właściwy prace remontowo-konserwatorskie przy zabytkach;
• bogaty zasób zabytków ruchomych zgromadzonych w Muzeum oraz w obiektach sakralnych;	• niepełny stan wiedzy właścicieli obiektów zabytkowych o ich wartości historycznej i kulturowej oraz o formie ochrony konserwatorskiej;
• opracowana i na bieżąco aktualizowana Gminna Ewidencja Zabytków;	• zbyt mała ilość informacji w terenie o zabytkach oraz ich historii;
• szczegółowe rozpoznanie historii gminy Sucha Beskidzka;	• brak badań konserwatorskich oraz inwentaryzacji obiektów zabytkowych;
• dobry stan zabytków, które są własnością lub są w użytkowaniu gminy;	• duży koszt rewaloryzacji zabytków;
• zrewitalizowane historyczne centrum miasta;	• brak wystarczającej liczby osób i firm wyspecjalizowanych w dokumentowaniu, badaniach i prowadzeniu prac przy obiektach zabytkowych;
• zrewaloryzowany zespół zamkowy;	• zbyt mała świadomość i niewystarczające zrozumienie społeczne dla potrzeb związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego;
• rozbudowane, nowoczesne Muzeum Miejskie popularyzujące wiedzę o historii oraz dziedzictwie kulturowym gminy z wystawami stałymi, czasowymi oraz działalnością edukacyjną;	

• walory przyrodnicze (w tym obszary chronione) wpływające na atrakcyjność miasta;	
• korzystne warunki rozwoju turystyki kulturowej m.in. ze względu na zachowane dziedzictwo kulturowe;	
SZANSE	ZAGROŻENIA
• rozwój inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych w zakresie ochrony dziedzictwa;	• brak spójności w regulacjach prawnych zwartych np. w ustawie o ochronie zabytków w relacji z prawem budowlanym oraz ustawą o planowaniu zagospodarowaniu przestrzennym;
• wciąż „żywe” dziedzictwo niematerialne związane z kulturą ludową;	• zbyt małe nakłady finansowe przeznaczone na prace konserwatorskie ze względu na duże potrzeby w tym zakresie;
• rosnące zainteresowanie dziedzictwem niematerialnym gminy, w tym lokalną kulturą ludową i tradycją;	• degradacja krajobrazu kulturowego i przyrodniczego poprzez wprowadzanie nowej zabudowy oraz infrastruktury;
• tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby;	• presja inwestycyjna na cennych kulturowo terenach;
• możliwość pozyskania dotacji na prace konserwatorskie i roboty budowlane przy obiektach zabytkowych;	• niechęć ze strony właścicieli obiektów zabytkowych do obejmowania ich budowli ochroną konserwatorską;
• zachowanie najważniejszych cech istniejących krajobrazów kulturowych gminy.	• zanikanie tradycyjnej zabudowy mieszkalnej.

Wskazane zostały główne priorytety oraz kierunki działań, w celu ochrony zabytkowego zasobu gminy, do których należą:

1. zachowanie zasobów dziedzictwa kulturowego;
2. kształtowanie świadomości mieszkańców miasta dotyczącej walorów historycznej przestrzeni i potrzeby zachowania dziedzictwa kulturowego;
3. kształtowanie ładu przestrzennego;
4. utrwalanie tożsamości społeczności lokalnej;
5. wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego dla rozwoju turystyki;

6. ochrona dziedzictwa kulturowego gminy poprzez prowadzenie badań naukowych oraz promocję zabytków;
7. włączenie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego w proces zrównoważonego rozwoju gminy.

W celu realizacji priorytetów związanych z ochroną zabytków określone zostały długofalowe kierunki działań samorządu, do których zaliczono:

- zahamowanie procesu degradacji obiektów i zespołów zabytkowych oraz dążenie do ich konserwacji i rewaloryzacji, co przyczyni się do ich zachowania;
- wsparcie wszelkich inicjatyw związanych z popularyzacją wiedzy o zabytkach oraz potrzebą ich ochrony;
- wsparcie wszelkich inicjatyw związanych z promocją dziedzictwa kulturowego gminy;
- uwzględnianie zadań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego gminy w dokumentach strategicznych i planistycznych;
- pozyskiwanie zewnętrznych środków finansowych na ochronę i rewaloryzacją zabytków;
- kultywowanie lokalnych tradycji i dziedzictwa niematerialnego;
- zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego;
- rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy;
- podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

„Gminny program opieki nad zabytkami miasta Sucha Beskidzka na lata 2025-2028” określa szereg zadań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, kształtowania świadomości dotyczącej walorów historycznej przestrzeni, a także wykorzystania zasobów do rozwoju m.in. turystyki. Jednak, aby możliwa była jak najpełniejsza realizacja tych zadań, w opracowaniu wskazano instrumenty prawne, finansowe, koordynacyjne, społeczne i kontrolne, które będą wyznacznikiem działania samorządu w kolejnych latach.

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292 tekst jednolity) obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej do niego tytuł prawny. W opracowaniu przedstawiono dostępne źródła finansowania, które mogą pochodzić ze środków publicznych oraz prywatnych.

4. Gminna ewidencja zabytków

Ze względu na posiadane wartości historyczne, artystyczne lub naukowe w interesie społecznym jest zachowanie zabytków poprzez otoczenie ich ochroną i opieką. Najcenniejsze zabytki wpisuje się do rejestru zabytków, który prowadzi wojewódzki konserwator zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu, bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. W wykazie tym może być również ujęte otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna.

W myśl art. 22 ust. 4 i ust. 5 ustawy 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292 tekst jednolity) burmistrz prowadzi gminną ewidencję zabytków, w formie kart adresowych zabytków nieruchomych znajdujących się na terenie miasta.

W gminnej ewidencji zabytków zostają ujęte:

1. zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
2. inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
3. inne zabytki nieruchome wyznaczone przez burmistrza w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Gminna ewidencja zabytków jest rejestrem prowadzonym w celach dokumentacyjnych. Jednocześnie ujęcie obiektu w tej ewidencji nie powoduje, że zabytki nieruchome wyznaczone przez burmistrza, w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, samoistnie stają się „zabytkiem” w rozumieniu ww. przepisów ustawy.

Na zlecenie Burmistrza Miasta Sucha Beskidzka, Politechnika Krakowska sporządziła nowe karty zabytków. W wyniku oględzin w terenie, pracownicy wykonawcy wskazali budynki, które w wyniku przebudowy lub modernizacji utraciły walory stanowiące podstawę do objęcia ochroną konserwatorską. Określono również cenne obiekty posiadające duże znaczenie historyczne i regionalne, które należy wpisać do gminnej ewidencji zabytków. Małopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków w Krakowie pismami z dnia 24 października 2023 r. i z dnia 18 września 2024 r. pozytywnie zaopiniował „Gminną Ewidencję Zabytków Miasta Sucha Beskidzka”.

W wyniku przeprowadzonej aktualizacji do ww. ewidencji wpisanych zostanie 158 obiektów, w tym 16 znajdujących się w rejestrze zabytków nieruchomych województwa małopolskiego, tj.:

- 1/ układ urbanistyczny miasta,
- 2/ kościół poklasztorny pw. Nawiedzenia N.M.P. d. Kanoników Laterańskich z otoczeniem, kaplicą-dzwonnicą na cmentarzu przykościelnym, dwoma kaplicami, ogrodzeniem oraz drzewostanem,
- 3/ kościół parafialny (tzw. „nowy) pw. Nawiedzenia N.M.P. wraz z przewiązką, łączącą budynek plebanii z kościołem poklasztornym („starym”),
- 4/ budynek plebanii wraz z budynkiem bramnym,
- 5/ cmentarz parafialny wraz z układem, kaplicą, zabytkowymi mogiłami, nagrobkami i pomnikami, istniejącym ogrodzeniem oraz zielenią cmentarną,
- 6/ zamek wraz z otoczeniem, w tym dziedziniec arkadowy, dziedziniec i zespół zabudowy gospodarczej na pd. – zachód od zamku oraz założony w XVIII w. park wraz ze stawem, kanałem, mostem i drzewostanem,
- 7/ karczma drewniana „Rzym”,
- 8/ budynek nadleśnictwa przy ul. Zamkowej 7,
- 9/ budynek przy ul. Mickiewicza 20,
- 10/ dworek oficjalistów zamkowych przy ul. Mickiewicza 36,
- 11/ budynek administracyjno-usługowy przy ul. Mickiewicza 38,
- 12/ budynek handlowo-usługowy przy ul. Mickiewicza 40,
- 13/ budynek handlowo-usługowy przy ul. Mickiewicza 40A,
- 14/ dom mieszkalno-gospodarczy przy ul. Mickiewicza 130,
- 15/ budynek mieszkalno-administracyjny przy ul. Role 182,
- 16/ kaplica Konfederatów Barskich.

Konstytucja zobowiązuje wszystkie organy administracji publicznej, w tym organy samorządu terytorialnego, do ochrony dziedzictwa kulturowego. Natomiast art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 08 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2024 r. poz. 1465 z późniejszymi zmianami) wskazuje, że sprawy z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami należą do zadań własnych gminy. Obowiązki i zadania jednostek samorządu terytorialnego uregulowane zostały również w ustawie o ochronie zabytków, zgodnie z którą organy administracji publicznej winny podejmować działania mające na celu m.in.: zapewnienie warunków umożliwiających trwałe zachowanie zabytków, ich zagospodarowanie i utrzymanie, zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek na wartości zabytków, udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania, kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków, uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu przestrzennym.